

I.

Zadatak 053 (Filip, Mišo, strukovna škola)

Napon na dalekovodu od 240 kV pomoću silaznog transformatora smanji se na 2.4 kV. Primarni krug ima 10000 zavoja. Koliko zavoja mora imati sekundarni krug? Kolika je struja u primarnom krugu ako je ona u sekundarnome 500 A? Gubitak zanemarite.

Rješenje 053

$$U_1 = 240 \text{ kV} = 2.4 \cdot 10^5 \text{ V}, \quad U_2 = 2.4 \text{ kV} = 2.4 \cdot 10^3 \text{ V}, \quad N_1 = 10000, \quad I_2 = 500 \text{ A}, \\ N_2 = ?, \quad I_1 = ?$$

Za transformator bez gubitka (idealni transformator) vrijedi:

$$\frac{N_1}{N_2} = \frac{U_1}{U_2}, \quad \frac{N_1}{N_2} = \frac{I_2}{I_1}, \quad \frac{U_1}{U_2} = \frac{I_2}{I_1},$$

gdje su N_1 , U_1 , I_1 i N_2 , U_2 , I_2 broj zavoja, napon i jakost struje u primarnoj odnosno sekundarnoj zavojnici.

Računamo broj zavoja u sekundarnom krugu.

$$\frac{N_1}{N_2} = \frac{U_1}{U_2} \Rightarrow \left[\frac{a}{b} = \frac{c}{d} \Rightarrow \frac{b}{a} = \frac{d}{c} \right] \Rightarrow \frac{N_2}{N_1} = \frac{U_2}{U_1} \Rightarrow \frac{N_2}{N_1} = \frac{U_2}{U_1} \cdot N_1 \Rightarrow \\ \Rightarrow N_2 = \frac{U_2}{U_1} \cdot N_1 = \frac{2.4 \cdot 10^3 \text{ V}}{2.4 \cdot 10^5 \text{ V}} \cdot 10000 = 100.$$

Računamo struju u primarnom krugu.

1. inačica

$$\frac{N_1}{N_2} = \frac{I_2}{I_1} \Rightarrow \frac{N_1}{N_2} = \frac{I_2}{I_1} \cdot \frac{N_2 \cdot I_1}{N_1} \Rightarrow I_1 = I_2 \cdot \frac{N_2}{N_1} = 500 \text{ A} \cdot \frac{100}{10000} = 5 \text{ A}.$$

2. inačica

$$\frac{U_1}{U_2} = \frac{I_2}{I_1} \Rightarrow \frac{U_1}{U_2} = \frac{I_2}{I_1} \cdot \frac{U_2 \cdot I_1}{U_1} \Rightarrow I_1 = I_2 \cdot \frac{U_2}{U_1} = 500 \text{ A} \cdot \frac{2.4 \cdot 10^3 \text{ V}}{2.4 \cdot 10^5 \text{ V}} = 5 \text{ A}.$$

Vježba 053

Napon na dalekovodu od 420 kV pomoću silaznog transformatora smanji se na 4.2 kV. Primarni krug ima 10000 zavoja. Koliko zavoja mora imati sekundarni krug? Kolika je struja u primarnom krugu ako je ona u sekundarnome 0.5 kA? Gubitak zanemarite.

Rezultat: 100, 5 A.

II.

Zadatak 054 (Filip, Mišo, strukovna škola)

Napon na dalekovodu od 110 kV pomoću silaznog transformatora smanji se na 1.1 kV. Primarni krug ima 5000 zavoja. Izračunaj: koliko zavoja mora imati sekundarni krug i kolika je struja u primarnom krugu, ako je struja u sekundarnom krugu 150 A?

Rješenje 054

$$U_1 = 110 \text{ kV} = 1.1 \cdot 10^5 \text{ V}, \quad U_2 = 1.1 \text{ kV} = 1.1 \cdot 10^3 \text{ V}, \quad N_1 = 5000, \quad I_2 = 150 \text{ A}, \\ N_2 = ?, \quad I_1 = ?$$

Za transformator bez gubitka (idealni transformator) vrijedi:

$$\frac{N_1}{N_2} = \frac{U_1}{U_2}, \quad \frac{N_1}{N_2} = \frac{I_2}{I_1}, \quad \frac{U_1}{U_2} = \frac{I_2}{I_1},$$

gdje su N_1 , U_1 , I_1 i N_2 , U_2 , I_2 broj zavoja, napon i jakost struje u primarnoj odnosno sekundarnoj zavojnici.

Računamo broj zavoja u sekundarnom krugu.

$$\frac{N_1}{N_2} = \frac{U_1}{U_2} \Rightarrow \left[\frac{a}{b} = \frac{c}{d} \Rightarrow \frac{b}{a} = \frac{d}{c} \right] \Rightarrow \frac{N_2}{N_1} = \frac{U_2}{U_1} \Rightarrow \frac{N_2}{N_1} = \frac{U_2}{U_1} \cdot N_1 \Rightarrow \\ \Rightarrow N_2 = \frac{U_2}{U_1} \cdot N_1 = \frac{1.1 \cdot 10^3 \text{ V}}{1.1 \cdot 10^5 \text{ V}} \cdot 5000 = 50.$$

Računamo struju u primarnom krugu.

1. inačica

$$\frac{N_1}{N_2} = \frac{I_2}{I_1} \Rightarrow \frac{N_1}{N_2} = \frac{I_2}{I_1} \cdot \frac{N_2 \cdot I_1}{N_1} \Rightarrow I_1 = I_2 \cdot \frac{N_2}{N_1} = 150 \text{ A} \cdot \frac{50}{5000} = 1.5 \text{ A}.$$

2. inačica

$$\frac{U_1}{U_2} = \frac{I_2}{I_1} \Rightarrow \frac{U_1}{U_2} = \frac{I_2}{I_1} \cdot \frac{U_2 \cdot I_1}{U_1} \Rightarrow I_1 = I_2 \cdot \frac{U_2}{U_1} = 150 \text{ A} \cdot \frac{1.1 \cdot 10^3 \text{ V}}{1.1 \cdot 10^5 \text{ V}} = 1.5 \text{ A}.$$

Vježba 054

Napon na dalekovodu od 330 kV pomoću silaznog transformatora smanji se na 3.3 kV. Primarni krug ima 5000 zavoja. Izračunaj: koliko zavoja mora imati sekundarni krug i kolika je struja u primarnom krugu, ako je struja u sekundarnom krugu 0.15 kA?

Rezultat: 50, 1.5 A.

III.

Zadatak 050 (Leo, tehnička škola)

Transformator je priključen na gradsku mrežu napona 230 V. Ako se na sekundar transformatora priključi potrošač otpora 15Ω , njime teče struja 1.5 A. Koliki je prijenosni omjer transformatora N_1 / N_2 ? Kako glase jednadžbe za transformator?

Rješenje 050

$$U_1 = 230 \text{ V}, \quad R = 15 \Omega, \quad I = 1.5 \text{ A}, \quad N_1 / N_2 = ?$$

Za transformator bez gubitka (idealni transformator) vrijedi:

$$\frac{N_1}{N_2} = \frac{U_1}{U_2},$$

gdje su N_1 , U_1 i N_2 , U_2 broj zavoja i napon u primarnoj odnosno sekundarnoj zavojnici.

Ako je otpor vodiča uz stalnu temperaturu stalan, kažemo da za vodič vrijedi Ohmov zakon:

$$\frac{U}{I} = R \Rightarrow U = I \cdot R.$$

$$\left. \begin{array}{l} U_2 = I \cdot R \\ \frac{N_1}{N_2} = \frac{U_1}{U_2} \end{array} \right\} \Rightarrow \frac{N_1}{N_2} = \frac{U_1}{I \cdot R} \Rightarrow \frac{N_1}{N_2} = \frac{230 \text{ V}}{1.5 \text{ A} \cdot 15 \Omega} \Rightarrow \frac{N_1}{N_2} = \frac{230 \text{ V}}{22.5 \text{ V}} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{kratimo} \\ \text{sa 2.5} \end{array} \right] \Rightarrow \frac{N_1}{N_2} = \frac{92}{9}.$$

Za transformatore bez gubitka (idealne transformatore) vrijedi:

- $\frac{N_1}{N_2} = \frac{U_1}{U_2}$
- $\frac{N_1}{N_2} = \frac{I_2}{I_1}$
- $\frac{U_1}{U_2} = \frac{I_2}{I_1}$

gdje su U_1 , I_1 , N_1 i U_2 , I_2 , N_2 napon, jakost struje i broj zavoja u primarnoj odnosno sekundarnoj zavojnici.

Vježba 050

Transformator je priključen na gradsku mrežu napona 0.23 kV. Ako se na sekundar transformatora priključi potrošač otpora 15Ω , njime teče struja 1.5 A. Koliki je prijenosni omjer transformatora N_1 / N_2 ?

Rezultat: 92 : 9.

IV.

Zadatak 051 (Marinela, Marija, gimnazija)

Magnetizirajuća struja transformatora ima jakost 0.1 A. Primarna zavojnica ima 1000 zavoja i otpor 100 Ω. Ako sekundarna zavojnica ima 500 zavoja, koliki je sekundarni napon?

Rješenje 051

$$I_1 = 0.1 \text{ A}, \quad N_1 = 1000, \quad R = 100 \text{ } \Omega, \quad N_2 = 500, \quad U_2 = ?$$

Za transformator bez gubitka (idealni transformator) vrijedi:

$$\frac{N_1}{N_2} = \frac{U_1}{U_2},$$

gdje su N_1 , U_1 i N_2 , U_2 broj zavoja i napon u primarnoj odnosno sekundarnoj zavojnici.

Ako je otpor vodiča uz stalnu temperaturu stalan, kažemo da za vodič vrijedi Ohmov zakon:

$$\frac{U}{I} = R \Rightarrow U = I \cdot R.$$

$$\left. \begin{array}{l} U_1 = I_1 \cdot R \\ \frac{N_1}{N_2} = \frac{U_1}{U_2} \end{array} \right\} \Rightarrow \frac{N_1}{N_2} = \frac{I_1 \cdot R}{U_2} \Rightarrow \frac{N_1}{N_2} = \frac{I_1 \cdot R}{U_2} \Rightarrow \frac{N_1}{N_2} = \frac{I_1 \cdot R}{U_2} \cdot \frac{U_2 \cdot N_2}{N_1} \Rightarrow U_2 = I_1 \cdot R \cdot \frac{N_2}{N_1} =$$

$$= 0.1 \text{ A} \cdot 100 \text{ } \Omega \cdot \frac{500}{1000} = 5 \text{ V.}$$

Vježba 051

Magnetizirajuća struja transformatora ima jakost 0.1 A. Primarna zavojnica ima 800 zavoja i otpor 100 Ω. Ako sekundarna zavojnica ima 400 zavoja, koliki je sekundarni napon?

Rezultat: 5 V.

V.

Zadatak 052 (Marinela, Marija, gimnazija)

Magnetizirajuća struja transformatora ima jakost 0.1 A. Primarna zavojnica ima 1500 zavoja i otpor 100 Ω. Ako sekundarna zavojnica ima 750 zavoja, koliki je sekundarni napon?

Rješenje 052

$$I_1 = 0.1 \text{ A}, \quad N_1 = 1500, \quad R = 100 \text{ } \Omega, \quad N_2 = 750, \quad U_2 = ?$$

Za transformator bez gubitka (idealni transformator) vrijedi:

$$\frac{N_1}{N_2} = \frac{U_1}{U_2},$$

gdje su N_1 , U_1 i N_2 , U_2 broj zavoja i napon u primarnoj odnosno sekundarnoj zavojnici.

Ako je otpor vodiča uz stalnu temperaturu stalan, kažemo da za vodič vrijedi Ohmov zakon:

$$\frac{U}{I} = R \Rightarrow U = I \cdot R.$$

$$\left. \begin{array}{l} U_1 = I_1 \cdot R \\ \frac{N_1}{N_2} = \frac{U_1}{U_2} \end{array} \right\} \Rightarrow \frac{N_1}{N_2} = \frac{I_1 \cdot R}{U_2} \Rightarrow \frac{N_1}{N_2} = \frac{I_1 \cdot R}{U_2} \Rightarrow \frac{N_1}{N_2} = \frac{I_1 \cdot R}{U_2} \cdot \frac{U_2 \cdot N_2}{N_1} \Rightarrow U_2 = I_1 \cdot R \cdot \frac{N_2}{N_1} =$$

$$= 0.1 \text{ A} \cdot 100 \text{ } \Omega \cdot \frac{750}{1500} = 5 \text{ V.}$$

Vježba 052

Magnetizirajuća struja transformatora ima jakost 0.1 A. Primarna zavojnica ima 2000 zavoja i otpor 100 Ω. Ako sekundarna zavojnica ima 1000 zavoja, koliki je sekundarni napon?

Rezultat: 5 V.

VI.

Zadatak 457 (Marijana, maturantica)

Metak mase 5 g izlijeće brzinom 500 m / s iz puške mase 4 kg. Kolika je kinetička energija puške u trenutku kad metak izleti? Odredite domet metka ako strijelac pušku drži u visini ramena (160 cm). (ubrzanje slobodnog pada $g = 9.81 \text{ m / s}^2$)

Rješenje 457

$$m_1 = 5 \text{ g} = 0.005 \text{ kg}, \quad v_1 = 500 \text{ m / s}, \quad m_2 = 4 \text{ kg}, \quad h = 160 \text{ cm} = 1.6 \text{ m}, \\ g = 9.81 \text{ m / s}^2, \quad E_k = ?, \quad D = ?$$

Količinu gibanja definiramo kao umnožak mase tijela i njegove brzine. Količina gibanja je vektorska veličina.

$$\vec{p} = m \cdot \vec{v}, \quad p = m \cdot v \text{ kad računamo iznos.}$$

Zakon održanja količine gibanja

Zbroj količina gibanja dva tijela prije njihova međusobnog djelovanja jednak je zbroju njihovih količina gibanja nakon međusobnog djelovanja. To vrijedi i za više od dva tijela.

Zakon održanja količina gibanja dvaju tijela masa m_1 i m_2 , kojima su početne brzine bile v_1 i v_2 , a brzine nakon njihova međusobnog djelovanja v_1' i v_2' , glasi:

$$m_1 \cdot v_1 + m_2 \cdot v_2 = m_1 \cdot v_1' + m_2 \cdot v_2'$$

Tijelo mase m i brzine v ima kinetičku energiju

$$E_k = \frac{1}{2} \cdot m \cdot v^2.$$

Horizontalni hitac je gibanje koje se sastoji od jednolikoga gibanja u horizontalnom smjeru brzinom v_0 i slobodnog pada. Domet kod horizontalnog hica računa se po formuli

$$D = v_0 \cdot \sqrt{\frac{2 \cdot h}{g}}$$

gdje je h početna visina.

Brzinu puške nakon pucnja dobijemo iz zakona o održanju količine gibanja. Budući da su početne brzine obaju tijela (puške i metka) bile jednake nuli, taj zakon glasi:

$$m_1 \cdot v_1 + m_2 \cdot v_2 = 0 \Rightarrow m_2 \cdot v_2 = -m_1 \cdot v_1 \Rightarrow m_2 \cdot v_2 = -m_1 \cdot v_1 \cdot \frac{1}{m_2} \Rightarrow v_2 = -\frac{m_1 \cdot v_1}{m_2}$$

Pomak puške je protivnog smjera u odnosu na brzinu gibanja metka pa je brzina v_2 negativnog predznaka. Znak minus u tom izrazu možemo izostaviti jer nas zanima samo veličina brzine, a ne njezin smjer. Kinetička energija puške iznosi:

$$E_k = \frac{1}{2} \cdot m_2 \cdot v_2^2 \Rightarrow E_k = \frac{1}{2} \cdot m_2 \cdot \left(\frac{m_1 \cdot v_1}{m_2} \right)^2 \Rightarrow E_k = \frac{1}{2} \cdot m_2 \cdot \frac{(m_1 \cdot v_1)^2}{m_2^2} \Rightarrow \\ \Rightarrow E_k = \frac{1}{2} \cdot m_2 \cdot \frac{(m_1 \cdot v_1)^2}{m_2^2} \Rightarrow E_k = \frac{1}{2} \cdot \frac{(m_1 \cdot v_1)^2}{m_2} = \frac{1}{2} \cdot \frac{(0.005 \text{ kg} \cdot 500 \frac{\text{m}}{\text{s}})^2}{4 \text{ kg}} = 0.781 \text{ J.}$$

Kada strijelac pušku drži u visini ramena (na visini h) domet metka je

$$D = v_1 \cdot \sqrt{\frac{2 \cdot h}{g}} = 500 \frac{\text{m}}{\text{s}} \cdot \sqrt{\frac{2 \cdot 1.6 \text{ m}}{9.81 \frac{\text{m}}{\text{s}^2}}} = 285.57 \text{ m.}$$

Vježba 457

Metak mase 0.5 dag izlijeće brzinom 500 m / s iz puške mase 4 kg. Kolika je kinetička energija puške u trenutku kad metak izleti? Odredite domet metka ako strijelac pušku drži u visini ramena (16 dm). (ubrzanje slobodnog pada $g = 9.81 \text{ m / s}^2$)

Rezultat: 0.781 J, 285.57 m.

www.halapa.com

VII.

Zadatak 458 (Marijana, maturantica)

Dijete mase 48 kg vozi se na skateboardu mase 4 kg brzinom 8 m / s. Dijete iskoči naprijed tako da je njegova brzina nakon skoka u odnosu na skateboard 13 m / s. Kolike su brzine skateboarda i djeteta s obzirom na tlo nakon skoka?

Rješenje 458

$m_1 = 48 \text{ kg}$, $m_2 = 4 \text{ kg}$, $v_1 = v_2 = v = 8 \text{ m / s}$, $v' = ?$ brzina skateboarda s obzirom na tlo, $u = 13 \text{ m / s} + v' = ?$ brzina djeteta s obzirom na tlo

Količinu gibanja definiramo kao umnožak mase tijela i njegove brzine. Količina gibanja je vektorska veličina.

$$\vec{p} = m \cdot \vec{v}, \quad p = m \cdot v \text{ kad računamo iznos.}$$

Zakon održanja količine gibanja

Zbroj količina gibanja dva tijela prije njihova međusobnog djelovanja jednak je zbroju njihovih količina gibanja nakon međusobnog djelovanja. To vrijedi i za više od dva tijela.

Zakon održanja količina gibanja dvaju tijela masa m_1 i m_2 , kojima su početne brzine bile v_1 i v_2 , a brzine nakon njihova međusobnog djelovanja v_1' i v_2' , glasi:

$$m_1 \cdot v_1 + m_2 \cdot v_2 = m_1 \cdot v_1' + m_2 \cdot v_2'$$

Tijelo mase m i brzine v ima kinetičku energiju

$$E_k = \frac{1}{2} \cdot m \cdot v^2$$

Gibanje je svuda oko nas. Nema apsolutnog mirovanja. To je jedno od osnovnih svojstava materije. Gibanje je neprekidno mijenjanje položaja tijela (ili njegovih čestica) prema okolišu. Gibanje tijela uvijek promatramo u odnosu prema okolišu. S različitih stajališta isto gibanje pokazuje nam se različito pa gdječad čak i kao mirovanje. Referentni sustav je koordinatni sustav u kojem promatramo gibanje. Referentni sustav je vezan uz ono tijelo za koje se uvjetno dogovorimo da miruje i spram kojeg se promatra gibanje nekih drugih tijela.

Kada se dva tijela gibaju **usporredno u suprotnom smjeru**, relativna brzina v u kojoj se prvo tijelo giba u odnosu na drugo tijelo jednaka je zbroju brzina v_1 i v_2 pa iznosi:

$$v = v_1 + v_2$$

Brzinu skateboarda, nakon skoka djeteta, dobijemo iz zakona o održanju količine gibanja.

$$\begin{aligned} m_1 \cdot v_1 + m_2 \cdot v_2 &= m_1 \cdot u + m_2 \cdot v' \Rightarrow m_1 \cdot v + m_2 \cdot v = m_1 \cdot \left(13 \frac{m}{s} + v'\right) + m_2 \cdot v' \Rightarrow \\ \Rightarrow (m_1 + m_2) \cdot v &= 13 \frac{m}{s} \cdot m_1 + m_1 \cdot v' + m_2 \cdot v' \Rightarrow (m_1 + m_2) \cdot v = 13 \frac{m}{s} \cdot m_1 + (m_1 + m_2) \cdot v' \Rightarrow \\ \Rightarrow 13 \frac{m}{s} \cdot m_1 + (m_1 + m_2) \cdot v' &= (m_1 + m_2) \cdot v \Rightarrow (m_1 + m_2) \cdot v' = (m_1 + m_2) \cdot v - 13 \frac{m}{s} \cdot m_1 \Rightarrow \\ \Rightarrow (m_1 + m_2) \cdot v' &= (m_1 + m_2) \cdot v - 13 \frac{m}{s} \cdot m_1 \quad / \cdot \frac{1}{m_1 + m_2} \Rightarrow v' = \frac{(m_1 + m_2) \cdot v - 13 \frac{m}{s} \cdot m_1}{m_1 + m_2} = \\ &= \frac{(48 \text{ kg} + 4 \text{ kg}) \cdot 8 \frac{m}{s} - 13 \frac{m}{s} \cdot 48 \text{ kg}}{48 \text{ kg} + 4 \text{ kg}} = -4 \frac{m}{s} \end{aligned}$$

Brzina djeteta iznosi:

$$\left. \begin{array}{l} v' = -4 \frac{m}{s} \\ u = 13 \frac{m}{s} + v' \end{array} \right\} \Rightarrow u = 13 \frac{m}{s} + \left(-4 \frac{m}{s} \right) = 9 \frac{m}{s}.$$

Vježba 458

Dijete mase 24 kg vozi se na skateboardu mase 2 kg brzinom 8 m / s. Dijete iskoči naprijed tako da je njegova brzina nakon skoka u odnosu na skateboard 13 m / s. Kolike su brzine skateboarda i djeteta s obzirom na tlo nakon skoka?

Rezultat: – 4 m / s, 9 m / s.

www.halapa.com

VIII.

Zadatak 456 (Marijana, maturantica)

S tornja visokog 100 m ispušten je kamen mase 15 kg bez početne brzine. Kolika mu je ukupna energija prema tlu nakon 4 s padanja? Zanimarite silu otpora. (ubrzanje slobodnog pada $g = 10 \text{ m/s}^2$)

Rješenje 456

$$h = 100 \text{ m}, \quad m = 15 \text{ kg}, \quad t = 4 \text{ s}, \quad g = 10 \text{ m/s}^2, \quad E = ?$$

Potencijalna energija je energija međudjelovanja tijela. Ona ovisi o međusobnom položaju tijela ili o međusobnom položaju dijelova tijela. U polju sile teže tijelo mase m ima gravitacijsku potencijalnu energiju

$$E_{gp} = m \cdot g \cdot h,$$

gdje je g akceleracija slobodnog pada, a h vertikalna udaljenost tijela od mjesta gdje bi prema dogovoru tijelo imalo energiju nula.

Zakon očuvanja energije:

- Energija se ne može ni stvoriti ni uništiti, već samo pretvoriti iz jednog oblika u drugi.
- Ukupna energija zatvorenog (izoliranog) sustava konstantna je bez obzira na to koji se procesi zbivaju u tom sustavu.
- Kad se u nekom procesu pojavi gubitak nekog oblika energije, mora se pojaviti i jednak prirast nekog drugog oblika energije.

Mehanička energija je zbroj potencijalne i kinetičke energije u mehaničkom sustavu, tj. energija koja ovisi o položaju i gibanju tijela zbog djelovanja sile.

U zatvorenome sustavu zbroj potencijalne i kinetičke energije je konstantan.

Na visini h kamen ima gravitacijsku potencijalnu energiju

$$E_{gp} = m \cdot g \cdot h = 15 \text{ kg} \cdot 10 \frac{\text{m}}{\text{s}^2} \cdot 100 \text{ m} = 15000 \text{ J} = 15 \text{ kJ},$$

a kinetička energija jednaka je nula.

Prilikom padanja gravitacijska potencijalna energija smanjuje se, a povećava kinetička. Zbog zakona o očuvanju energije zbroj gravitacijske potencijalne i kinetičke energije stalan je i iznosi

$$E = 15 \text{ kJ}.$$

Dakle, ukupna energija prema tlu je 15 kJ.

Vježba 456

S tornja visokog 100 m ispušten je kamen mase 18 kg bez početne brzine. Kolika mu je ukupna energija prema tlu nakon 3 s padanja? Zanimarite silu otpora. (ubrzanje slobodnog pada $g = 10 \text{ m/s}^2$)

Rezultat: 18 kJ.

IX.

Zadatak 455 (Marijana, maturantica)

Tijelo mase m giba se brzinom 10 m/s po podlozi, bez trenja i udara u nepomično tijelo jednake mase. Nakon sudara tijela se gibaju zajedno. Kolika je zajednička brzina tijela nakon sudara?

A. $10 \frac{m}{s}$ B. $20 \frac{m}{s}$ C. $0 \frac{m}{s}$ D. $5 \frac{m}{s}$

Rješenje 455

$$m_1 = m_2 = m, \quad v_1 = 10 \text{ m/s}, \quad v_2 = 0 \text{ m/s} \text{ drugo tijelo je mirovalo}, \quad v_1' = v_2' = v = ?$$

Količinu gibanja definiramo kao umnožak mase tijela i njegove brzine. Količina gibanja je vektorska veličina.

$$\vec{p} = m \cdot \vec{v}, \quad p = m \cdot v \text{ kad računamo iznos.}$$

Zakon održanja količine gibanja

Zbroj količina gibanja dva tijela prije njihova međusobnog djelovanja jednak je zbroju njihovih količina gibanja nakon međusobnog djelovanja. To vrijedi i za više od dva tijela.

Zakon održanja količina gibanja dvaju tijela masa m_1 i m_2 , kojima su početne brzine bile v_1 i v_2 , a brzine nakon njihova međusobnog djelovanja v_1' i v_2' , glasi:

$$m_1 \cdot v_1 + m_2 \cdot v_2 = m_1 \cdot v_1' + m_2 \cdot v_2'$$

$$\begin{aligned} m_1 \cdot v_1 + m_2 \cdot v_2 &= m_1 \cdot v_1' + m_2 \cdot v_2' \Rightarrow m \cdot v_1 + m \cdot v_2 = m \cdot v + m \cdot v \Rightarrow \\ \Rightarrow m \cdot (v_1 + v_2) &= 2 \cdot m \cdot v \Rightarrow 2 \cdot m \cdot v = m \cdot (v_1 + v_2) \Rightarrow 2 \cdot m \cdot v = m \cdot (v_1 + v_2) / \cdot \frac{1}{2 \cdot m} \Rightarrow \\ \Rightarrow v &= \frac{v_1 + v_2}{2} = \frac{10 \frac{m}{s} + 0 \frac{m}{s}}{2} = 5 \frac{m}{s}. \end{aligned}$$

Odgovor je pod D.

Vježba 455

Tijelo mase m giba se brzinom 20 m/s po podlozi, bez trenja i udara u nepomično tijelo jednake mase. Nakon sudara tijela se gibaju zajedno. Kolika je zajednička brzina tijela nakon sudara?

A. $10 \frac{m}{s}$ B. $20 \frac{m}{s}$ C. $0 \frac{m}{s}$ D. $5 \frac{m}{s}$

Rezultat: A.

X.

Zadatak 454 (Marijana, maturantica)

Automobil iz stanja mirovanja akcelerira do brzine 10 m / s. Zatim dolazi na autocestu i akcelerira od brzine 10 m / s do brzine 20 m / s. Energija koja je potrebna za promjenu brzina automobila:

A. jednaka je u oba slučaja

B. veća je u slučaju kad ubrzava od $0 \frac{m}{s}$ do $10 \frac{m}{s}$

C. veća je u slučaju kad ubrzava od $10 \frac{m}{s}$ do $20 \frac{m}{s}$

Rješenje 454

$$v_0 = 0 \text{ m / s}, \quad v_1 = 10 \text{ m / s}, \quad v_2 = 20 \text{ m / s}, \quad \Delta E_{k1} = ?, \quad \Delta E_{k2} = ?$$

Tijelo mase m i brzine v ima kinetičku energiju

$$E_k = \frac{1}{2} \cdot m \cdot v^2.$$

Računamo promjene kinetičke energije kada automobil akcelerira:

- od brzine v_0 do brzine v_1

$$\Delta E_{k1} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot v_1^2 - \frac{1}{2} \cdot m \cdot v_0^2 \Rightarrow \Delta E_{k1} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot (v_1^2 - v_0^2) \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{zbog jednostavnosti} \\ \text{mjernu jedinicu za} \\ \text{brzinu izostavljamo} \end{array} \right] \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \Delta E_{k1} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot (10^2 - 0^2) \Rightarrow \Delta E_{k1} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot 100 \Rightarrow \Delta E_{k1} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot 100 \Rightarrow \Delta E_{k1} = 50 \cdot m$$

- od brzine v_1 do brzine v_2

$$\Delta E_{k2} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot v_2^2 - \frac{1}{2} \cdot m \cdot v_1^2 \Rightarrow \Delta E_{k2} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot (v_2^2 - v_1^2) \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{zbog jednostavnosti} \\ \text{mjernu jedinicu za} \\ \text{brzinu izostavljamo} \end{array} \right] \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \Delta E_{k2} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot (20^2 - 10^2) \Rightarrow \Delta E_{k2} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot (400 - 100) \Rightarrow \Delta E_{k2} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot 300 \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \Delta E_{k2} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot 300 \Rightarrow \Delta E_{k2} = 150 \cdot m.$$

Budući da je

$$\Delta E_{k2} > \Delta E_{k1},$$

energija koja je potrebna za promjenu brzina automobila veća je u slučaju kad ubrzava od 10 m / s do 20 m / s.

Odgovor je pod C.

Vježba 454

Automobil iz stanja mirovanja akcelerira do brzine 12 m / s. Zatim dolazi na autocestu i akcelerira od brzine 12 m / s do brzine 20 m / s. Energija koja je potrebna za promjenu brzina automobila:

A. jednaka je u oba slučaja

B. veća je u slučaju kad ubrzava od $0 \frac{m}{s}$ do $12 \frac{m}{s}$

C. veća je u slučaju kad ubrzava od $12 \frac{m}{s}$ do $20 \frac{m}{s}$

Rezultat: C.

XI.

Zadatak 230 (Mimi, gimnazija)

Da prijeđe put između dva grada autobusu treba određeno vrijeme. Jednu četvrtinu tog vremena vozio je brzinom 45 km / h, a ostalo vrijeme brzinom 75 km / h. Nađite prosječnu brzinu autobusa na cijelom putu.

Rješenje 230

$$t_1 = \frac{1}{4} \cdot t, \quad v_1 = 45 \frac{\text{km}}{\text{h}}, \quad t_2 = \frac{3}{4} \cdot t, \quad v_2 = 75 \frac{\text{km}}{\text{h}}, \quad v = ?$$

Jednoliko pravocrtno gibanje duž puta s jest gibanje pri kojem vrijedi izraz

$$s = v \cdot t \Rightarrow v = \frac{s}{t},$$

gdje je v stalna, konstantna brzina kojom se tijelo giba.

Srednja brzina tijela u vremenskom intervalu Δt jest kvocijent dijela puta Δs , što ga je tijelo prešlo za to vrijeme i vremenskog razmaka Δt :

$$\bar{v} = \frac{\Delta s}{\Delta t}.$$

Srednja (ili prosječna) brzina tijela (pri nejednolikom gibanju) definira se:

$$\bar{v} = \frac{\text{prijeđeni dio puta}}{\text{pripadni dio vremena}}, \quad \bar{v} = \frac{\Delta s}{\Delta t}, \quad \bar{v} = \frac{\text{ukupni prijeđeni put}}{\text{ukupno vrijeme gibanja}}, \quad \bar{v} = \frac{s}{t}.$$

1. inačica

$$\begin{aligned} v = \frac{s}{t} &\Rightarrow v = \frac{s_1 + s_2}{t} \Rightarrow v = \frac{v_1 \cdot t_1 + v_2 \cdot t_2}{t} \Rightarrow v = \frac{v_1 \cdot \frac{1}{4} \cdot t + v_2 \cdot \frac{3}{4} \cdot t}{t} \Rightarrow v = \frac{t \cdot \left(\frac{1}{4} \cdot v_1 + \frac{3}{4} \cdot v_2 \right)}{t} \Rightarrow \\ &\Rightarrow v = \frac{t \cdot \left(\frac{1}{4} \cdot v_1 + \frac{3}{4} \cdot v_2 \right)}{t} \Rightarrow v = \frac{1}{4} \cdot v_1 + \frac{3}{4} \cdot v_2 = \frac{1}{4} \cdot 45 \frac{\text{km}}{\text{h}} + \frac{3}{4} \cdot 75 \frac{\text{km}}{\text{h}} = 67.5 \frac{\text{km}}{\text{h}}. \end{aligned}$$

2. inačica

Neka je t ukupno vrijeme vožnje autobusa. Jednu četvrtinu tog vremena vozio je brzinom 45 km / h pa je prešao put

$$s_1 = 45 \frac{\text{km}}{\text{h}} \cdot \frac{1}{4} \cdot t.$$

Drugi dio puta vozio je brzinom 75 km / h pa je prevaljeni put iznosio

$$s_2 = 75 \frac{\text{km}}{\text{h}} \cdot \frac{3}{4} \cdot t.$$

Tada je cijeli put jednak

$$s = s_1 + s_2 \Rightarrow s = 45 \frac{\text{km}}{\text{h}} \cdot \frac{1}{4} \cdot t + 75 \frac{\text{km}}{\text{h}} \cdot \frac{3}{4} \cdot t \Rightarrow s = \left(\frac{45 \text{ km}}{4 \text{ h}} + \frac{225 \text{ km}}{4 \text{ h}} \right) \cdot t \Rightarrow s = \frac{270 \text{ km}}{4 \text{ h}} \cdot t.$$

Budući da je put jednak umnošku brzine i vremena, zaključujemo da je prosječna brzina autobusa jednaka

$$v = \frac{270 \text{ km}}{4 \text{ h}} = 67.5 \frac{\text{km}}{\text{h}}.$$

Vježba 230

Da prijeđe put između dva grada autobusu treba određeno vrijeme. Jednu četvrtinu tog vremena vozio je brzinom 40 km / h, a ostalo vrijeme brzinom 70 km / h. Nađite prosječnu brzinu autobusa na cijelom putu.

Rezultat: 62.5 km / h.

www.halapa.com

XII.

Zadatak 672 (Mislav, srednja škola)

Tijelo 1 ima dva puta veću masu od tijela 2. Na tijelo 1 djeluje sila koja je dva puta manja od one koja djeluje na tijelo 2. Koja od navedenih tvrdnji je ispravna?

- A. Akceleracija tijela 1 je dva puta veća od akceleracije tijela 2.
- B. Akceleracija tijela 1 je dva puta manja od akceleracije tijela 2.
- C. Akceleracija tijela 1 je četiri puta veća od akceleracije tijela 2.
- D. Akceleracija tijela 1 je četiri puta manja od akceleracije tijela 2.

Rješenje 672

$$m_1 = 2 \cdot m, \quad m_2 = m, \quad F_1 = \frac{1}{2} \cdot F, \quad F_2 = F$$

Drugi Newtonov poučak: Ako na tijelo djeluje stalna sila u smjeru njegova gibanja, tijelo ima akceleraciju koja je proporcionalna sili, a obrnuto proporcionalna masi tijela te ima isti smjer kao i sila.

$$a = \frac{F}{m}$$

$$\left. \begin{array}{l} a_1 = \frac{F_1}{m_1} \\ a_2 = \frac{F_2}{m_2} \end{array} \right\} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{podijelimo} \\ \text{jednadžbe} \end{array} \right] \Rightarrow \frac{a_1}{a_2} = \frac{\frac{F_1}{m_1}}{\frac{F_2}{m_2}} \Rightarrow \frac{a_1}{a_2} = \frac{F_1 \cdot m_2}{F_2 \cdot m_1} \Rightarrow \frac{a_1}{a_2} = \frac{\frac{1}{2} \cdot F \cdot m}{F \cdot 2 \cdot m} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \frac{a_1}{a_2} = \frac{\frac{1}{2} \cdot F \cdot m}{F \cdot 2 \cdot m} \Rightarrow \frac{a_1}{a_2} = \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2} \Rightarrow \frac{a_1}{a_2} = \frac{1}{4} \Rightarrow \frac{a_1}{a_2} = \frac{1}{4} \cdot a_2 \Rightarrow a_1 = \frac{1}{4} \cdot a_2$$

Akceleracija tijela 1 je četiri puta manja od akceleracije tijela 2.
Odgovor je pod D.

Vježba 672

Tijelo 1 ima dva puta manju masu od tijela 2. Na tijelo 1 djeluje sila koja je četiri puta manja od one koja djeluje na tijelo 2. Koja od navedenih tvrdnji je ispravna?

- A. Akceleracija tijela 1 je dva puta veća od akceleracije tijela 2.
- B. Akceleracija tijela 1 je dva puta manja od akceleracije tijela 2.
- C. Akceleracija tijela 1 je četiri puta veća od akceleracije tijela 2.
- D. Akceleracija tijela 1 je četiri puta manja od akceleracije tijela 2.

Rezultat: B.

XIII.

Zadatak 671 (Ema, gimnazija)

Tijelo smo bacili početnom brzinom v_0 pod kutom α prema horizontalnoj ravnini. Tijelo se vratilo na tlo za 3 sekunde? Koju je najveću visinu postiglo? (ubrzanje slobodnog pada $g = 9.81 \text{ m/s}^2$)

Rješenje 671

$$v_0, \quad \alpha, \quad t = 3 \text{ s}, \quad g = 9.81 \text{ m/s}^2, \quad H = ?$$

Složena gibanja pri kojima jednu komponentu gibanja uzrokuje djelovanje sile teže zovu se hici. Kosi hitac sastoji se od jednolikoga gibanja brzinom v_0 po pravcu koji s horizontalnim smjerom zatvara kut α (kut elevacije) i slobodnog pada.

To je složeno gibanje. Tijelo se složeno giba kad istodobno obavlja dva ili više gibanja. Pri takvom gibanju vrijedi načelo neovisnosti gibanja koje glasi:

Kad tijelo istodobno obavlja dva gibanja, giba se tako da se u svakom trenutku nalazi u točki do koje bi stiglo kad bi obavilo samo jedno gibanje u određenom vremenskom razmaku, a neovisno o tom gibanju istodobno i drugo gibanje u istom vremenskom razmaku.

Izraz za najveću visinu H glasi:

$$H = \frac{v_0^2 \cdot \sin^2 \alpha}{2 \cdot g},$$

gdje je v_0 početna brzina, α kut elevacije, g ubrzanje slobodnog pada.

Vrijeme za koje tijelo postigne najveći domet je

$$t = \frac{2 \cdot v_0 \sin \alpha}{g},$$

gdje je v_0 početna brzina, α kut elevacije, g ubrzanje slobodnog pada.

Slobodni pad je jednoliko ubrzano pravocrtno gibanje sa početnom brzinom $v_0 = 0 \text{ m/s}$ i konstantnom akceleracijom $a = g = 9.81 \text{ m/s}^2$. Za slobodni pad vrijedi izraz:

$$h = \frac{1}{2} \cdot g \cdot t^2,$$

gdje je h visina pada.

1. inačica

$$\left. \begin{array}{l} t = \frac{2 \cdot v_0 \cdot \sin \alpha}{g} \\ H = \frac{v_0^2 \cdot \sin^2 \alpha}{2 \cdot g} \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} \frac{2 \cdot v_0 \cdot \sin \alpha}{g} = t \\ H = \frac{(v_0 \cdot \sin \alpha)^2}{2 \cdot g} \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} \frac{2 \cdot v_0 \cdot \sin \alpha}{g} = t \cdot \frac{g}{2} \\ H = \frac{(v_0 \cdot \sin \alpha)^2}{2 \cdot g} \end{array} \right\} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \left. \begin{array}{l} v_0 \cdot \sin \alpha = \frac{t \cdot g}{2} \\ H = \frac{(v_0 \cdot \sin \alpha)^2}{2 \cdot g} \end{array} \right\} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{metoda} \\ \text{zamjene} \end{array} \right] \Rightarrow H = \frac{\left(\frac{t \cdot g}{2}\right)^2}{2 \cdot g} \Rightarrow H = \frac{t^2 \cdot g^2}{4 \cdot 2 \cdot g} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow H = \frac{t^2 \cdot g}{4} \Rightarrow H = \frac{t^2 \cdot g}{8} = \frac{(3 \text{ s})^2 \cdot 9.81 \frac{\text{m}}{\text{s}^2}}{8} = 11.04 \text{ m}.$$

2. inačica

Prema načelu neovisnosti gibanja za vrijeme $\frac{t}{2}$ tijelo stigne do najviše točke pa je

$$H = \frac{1}{2} \cdot g \cdot \left(\frac{t}{2}\right)^2 = \frac{1}{2} \cdot 9.81 \frac{m}{s^2} \cdot \left(\frac{3 s}{2}\right)^2 = 11.04 m.$$

Vježba 671

Tijelo smo bacili početnom brzinom v_0 pod kutom α prema horizontalnoj ravnini. Tijelo se vratilo na tlo za 4 sekunde? Koju je najveću visinu postiglo? (ubrzanje slobodnog pada $g = 9.81 \text{ m / s}^2$)

Rezultat: 19.62 m.

XIV.

Zadatak 515 (Tin, gimnazija)

Tijelo mase 2 kg predalo je količinu topline od 15 kJ. Za koliko se stupnjeva promijenila temperatura tijela ako je specifični toplinski kapacitet tijela $c = 840 \text{ J / (kg} \cdot \text{K)}$?

- A. Tijelo se ugrijalo za 28.2 K.   B. Tijelo se ohladilo za 28.2 K.
C. Tijelo se ugrijalo za 8.93 K.   D. Tijelo se ohladilo za 8.93 K.

Rješenje 515

$$m = 2 \text{ kg}, \quad Q = 15 \text{ kJ} = 15000 \text{ J}, \quad c = 840 \text{ J / (kg} \cdot \text{K)}, \quad \Delta T = ?$$

Toplina Q je onaj dio unutarnje energije tijela koji prelazi s jednog tijela na drugo zbog razlike temperatura tih tijela. Toplina koju neko tijelo zagrijavanjem primi odnosno hlađenjem izgubi jednaka je

$$Q = m \cdot c \cdot \Delta T,$$

gdje je m masa tijela, c specifični toplinski kapacitet, a ΔT promjena temperature.

Tijelo predaje toplinu, dakle, hladi se pa promjena temperature iznosi:

$$Q = m \cdot c \cdot \Delta T \Rightarrow m \cdot c \cdot \Delta T = Q \Rightarrow m \cdot c \cdot \Delta T = Q \cdot \frac{1}{m \cdot c} \Rightarrow \Delta T = \frac{Q}{m \cdot c} = \frac{15000 \text{ J}}{2 \text{ kg} \cdot 840 \frac{\text{J}}{\text{kg} \cdot \text{K}}} = 8.93 \text{ K}.$$

Odgovor je pod D

Vježba 515

Tijelo mase 2 kg primilo je količinu topline od 15 kJ. Za koliko se stupnjeva promijenila temperatura tijela ako je specifični toplinski kapacitet tijela $c = 840 \text{ J / (kg} \cdot \text{K)}$?

- A. Tijelo se ugrijalo za 28.2 K.   B. Tijelo se ohladilo za 28.2 K.
C. Tijelo se ugrijalo za 8.93 K.   D. Tijelo se ohladilo za 8.93 K.

Rezultat: C.

XV.**Zadatak 294 (Tomislav, srednja škola)**

Amplituda harmoničnog titranja je 1 cm, a perioda titranja 1 s. Najveća brzina tijela koje titra iznosi:

A. $6.28 \frac{m}{s}$ B. $6.28 \frac{cm}{s}$ C. $628 \frac{m}{s}$ D. $62.8 \frac{cm}{s}$

Rješenje 294

$$A = 1 \text{ cm} = 0.01 \text{ m}, \quad T = 1 \text{ s}, \quad v = ?$$

Maksimalna brzina tijela koje harmonično titra mijenja se s vremenom

$$v = \frac{2 \cdot \pi}{T} \cdot A,$$

gdje je T perioda (vrijeme jednog titraja), A amplituda (maksimalna udaljenost od položaja ravnoteže).

$$v = \frac{2 \cdot \pi}{T} \cdot A = \frac{2 \cdot \pi}{1 \text{ s}} \cdot 0.01 \text{ m} = 0.0628 \frac{m}{s} = 6.28 \frac{cm}{s}.$$

Odgovor je pod B.

Vježba 294

Amplituda harmoničnog titranja je 0.1 dm, a perioda titranja 1 s. Najveća brzina tijela koje titra iznosi:

A. $6.28 \frac{m}{s}$ B. $6.28 \frac{cm}{s}$ C. $628 \frac{m}{s}$ D. $62.8 \frac{cm}{s}$

Rezultat: B.

XVI.

Zadatak 295 (Tomislav, srednja škola)

Amplituda harmoničnog titranja je 1 cm, a perioda titranja 1 s. Najveća akceleracija tijela koje titra iznosi:

A. $6.28 \frac{m}{s^2}$ B. $6.28 \frac{cm}{s^2}$ C. $39.48 \frac{cm}{s^2}$ D. $3.94 \frac{cm}{s^2}$

Rješenje 295

$$A = 1 \text{ cm} = 0.01 \text{ m}, \quad T = 1 \text{ s}, \quad a = ?$$

Maksimalna akceleracija tijela koje harmonično titra mijenja se s vremenom

$$v = -\frac{4 \cdot \pi^2}{T^2} \cdot A,$$

gdje je T perioda (vrijeme jednog titraja), A amplituda (maksimalna udaljenost od položaja ravnoteže). Negativan predznak pokazuje da su a i A suprotnog smjera. Znak minus u tom izrazu možemo izostaviti jer nas zanima samo veličina akceleracije, a ne njezin smjer.

$$v = \frac{4 \cdot \pi^2}{T^2} \cdot A.$$

$$v = \frac{4 \cdot \pi^2}{T^2} \cdot A = \frac{4 \cdot \pi^2}{(1 \text{ s})^2} \cdot 0.01 \text{ m} = 0.3948 \frac{m}{s^2} = 39.48 \frac{cm}{s^2}.$$

Odgovor je pod C.

Vježba 295

Amplituda harmoničnog titranja je 10 mm, a perioda titranja 1 s. Najveća akceleracija tijela koje titra iznosi:

A. $6.28 \frac{m}{s^2}$ B. $6.28 \frac{cm}{s^2}$ C. $39.48 \frac{cm}{s^2}$ D. $3.94 \frac{cm}{s^2}$

Rezultat: C.

XVII.

Zadatak 143 (Matija, gimnazija)

Dva tijela jednakih masa udaljena su za r i privlače se silom F . Ako se dva puta povećaju udaljenost i mase obaju tijela, kolikom će se silom privlačiti tijela?

A. F B. $2 \cdot F$ C. $\frac{1}{2} \cdot F$ D. $F \cdot \sqrt{2}$

Rješenje 143

$$m_1 = m_2 = m, \quad r, \quad F, \quad r_1 = 2 \cdot r, \quad m_1' = m_2' = 2 \cdot m, \quad F_1 = ?$$

Opći zakon gravitacije:

Ako se bilo koja dva tijela masa m_1 i m_2 nalaze u međusobnoj udaljenosti r , među njima djeluje privlačna gravitacijska sila čiji je iznos

$$F = G \cdot \frac{m_1 \cdot m_2}{r^2},$$

gdje je G gravitacijska konstanta koja ima jednaku vrijednost za privlačenje između bilo koja dva tijela. Taj zakon zovemo općim zakonom gravitacije.

$$\left. \begin{array}{l} F = G \cdot \frac{m_1 \cdot m_2}{r^2} \\ F_1 = G \cdot \frac{m_1' \cdot m_2'}{r_1^2} \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} F = G \cdot \frac{m \cdot m}{r^2} \\ F_1 = G \cdot \frac{2 \cdot m \cdot 2 \cdot m}{(2 \cdot r)^2} \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} F = G \cdot \frac{m^2}{r^2} \\ F_1 = G \cdot \frac{4 \cdot m^2}{4 \cdot r^2} \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} F = G \cdot \frac{m^2}{r^2} \\ F_1 = G \cdot \frac{4 \cdot m^2}{4 \cdot r^2} \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} F = G \cdot \frac{m^2}{r^2} \\ F_1 = G \cdot \frac{m^2}{r^2} \end{array} \right\} \Rightarrow F_1 = F.$$

Odgovor je pod A.

Vježba 143

Dva tijela jednakih masa udaljena su za r i privlače se silom F . Ako se tri puta povećaju udaljenost i mase obaju tijela, kolikom će se silom privlačiti tijela?

A. F B. $2 \cdot F$ C. $\frac{1}{2} \cdot F$ D. $F \cdot \sqrt{2}$

Rezultat: A.

XVIII.

Zadatak 144 (Matija, gimnazija)

Dva tijela jednakih masa udaljena su za r i privlače se silom F . Ako se udaljenost između tijela poveća dva puta, kolikom će se silom privlačiti tijela?

A. F B. $2 \cdot F$ C. $\frac{1}{2} \cdot F$ D. $\frac{1}{4} \cdot F$

Rješenje 144

$$m_1 = m_2 = m, \quad r, \quad F, \quad r_1 = 2 \cdot r, \quad F_1 = ?$$

Opći zakon gravitacije:

Ako se bilo koja dva tijela masa m_1 i m_2 nalaze u međusobnoj udaljenosti r , među njima djeluje privlačna gravitacijska sila čiji je iznos

$$F = G \cdot \frac{m_1 \cdot m_2}{r^2},$$

gdje je G gravitacijska konstanta koja ima jednaku vrijednost za privlačenje između bilo koja dva tijela. Taj zakon zovemo općim zakonom gravitacije.

$$\left. \begin{array}{l} F = G \cdot \frac{m_1 \cdot m_2}{r^2} \\ F_1 = G \cdot \frac{m_1 \cdot m_2}{r_1^2} \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} F = G \cdot \frac{m \cdot m}{r^2} \\ F_1 = G \cdot \frac{m \cdot m}{(2 \cdot r)^2} \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} F = G \cdot \frac{m^2}{r^2} \\ F_1 = G \cdot \frac{m^2}{4 \cdot r^2} \end{array} \right\} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{podijelimo} \\ \text{jednadžbe} \end{array} \right] \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \frac{F_1}{F} = \frac{G \cdot \frac{m^2}{4 \cdot r^2}}{G \cdot \frac{m^2}{r^2}} \Rightarrow \frac{F_1}{F} = \frac{G \cdot \frac{m^2}{4 \cdot r^2}}{G \cdot \frac{m^2}{r^2}} \Rightarrow \frac{F_1}{F} = \frac{1}{4} \Rightarrow \frac{F_1}{F} = \frac{1}{4} / \cdot F \Rightarrow F_1 = \frac{1}{4} \cdot F.$$

Odgovor je pod D.

Vježba 144

Dva tijela jednakih masa udaljena su za r i privlače se silom F . Ako se udaljenost između tijela poveća tri puta, kolikom će se silom privlačiti tijela?

A. F B. $3 \cdot F$ C. $\frac{1}{3} \cdot F$ D. $\frac{1}{9} \cdot F$

Rezultat: D.

XIX.

Zadatak 514 (Marija, gimnazija)

U posudi 1 obujma V nalazi se n molova plina. Posuda 2 ima obujam $2 \cdot V$ i u njoj se nalazi $n / 2$ molova plina. Koliki je omjer tlakova ako su temperature u obje posude jednake? Zaokružite ispravan odgovor!

A. $p_2 = p_1$ B. $p_2 = \frac{p_1}{2}$ C. $p_2 = \frac{p_1}{4}$ D. $p_2 = 4 \cdot p_1$

Rješenje 514

$V_1 = V, \quad n_1 = n, \quad V_2 = 2 \cdot V, \quad n_2 = n / 2, \quad T_1 = T_2 = T, \quad p_2 : p_1 = ?$

Jednadžba stanja plina, ako je zadana množina n idealnog plina, glasi:

$p \cdot V = n \cdot R \cdot T,$

gdje je p tlak, V obujam plina, R plinska konstanta, T termodinamička temperatura plina.

$$\left. \begin{array}{l} p_1 \cdot V_1 = n_1 \cdot R \cdot T_1 \\ p_2 \cdot V_2 = n_2 \cdot R \cdot T_2 \end{array} \right\} \Rightarrow \left. \begin{array}{l} p_1 \cdot V = n \cdot R \cdot T \\ p_2 \cdot 2 \cdot V = \frac{n}{2} \cdot R \cdot T \end{array} \right\} \Rightarrow \left[\begin{array}{l} \text{podijelimo} \\ \text{jednadžbe} \end{array} \right] \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \frac{p_2 \cdot 2 \cdot V}{p_1 \cdot V} = \frac{\frac{n}{2} \cdot R \cdot T}{n \cdot R \cdot T} \Rightarrow \frac{p_2 \cdot 2 \cdot V}{p_1 \cdot V} = \frac{\frac{n}{2} \cdot R \cdot T}{n \cdot R \cdot T} \Rightarrow \frac{2 \cdot p_2}{p_1} = \frac{1}{2} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \frac{2 \cdot p_2}{p_1} = \frac{1}{2} \quad / \cdot \frac{p_1}{2} \Rightarrow p_2 = \frac{p_1}{4}.$$

Odgovor je pod C.

Vježba 514

U posudi 1 obujma V nalazi se n molova plina. Posuda 2 ima obujam $2 \cdot V$ i u njoj se nalazi n molova plina. Koliki je omjer tlakova ako su temperature u obje posude jednake? Zaokružite ispravan odgovor!

A. $p_2 = p_1$ B. $p_2 = \frac{p_1}{2}$ C. $p_2 = \frac{p_1}{4}$ D. $p_2 = 4 \cdot p_1$

Rezultat: B.